

Avd. Kunskapsstyrning för socialtjänsten
Lisette Wahlroth
Lisette.wahlroth@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)

- Socialstyrelsen avstyrker förslaget 3.8.2 En anhörigkontakt ska erbjudas vissa anhöriga.
- Socialstyrelsen lämnar inga synpunkter på bedömningarna i kapitel 7 som omfattar konsekvenser av utredningens förslag.
- Socialstyrelsen tillstyrker övriga förslag men lämnar särskilda synpunkter i vissa enligt nedan.

Särskilda synpunkter

3.8.2 En anhörigkontakt ska erbjudas vissa anhöriga

Socialstyrelsen avstyrker förslaget. Socialstyrelsen anser att det är positivt att utredningen föreslår ett ökat stöd till anhöriga. Socialstyrelsen bedömer dock att i första hand bör utredningens förslag 3.8.5 om att möjliggöra kartläggning, uppföljning och utvärdering av stödet till anhöriga genomföras. Resultaten bör kunna ge vägledning kring anhörigas behov och visa hur det befintliga stödet motsvarar det stöd som anhöriga efterfrågar. En sådan analys torde vara en viktig utgångspunkt i bedömningen av vilka reformer som behöver vidtas på nationell nivå för att stärka ett individuellt stöd till anhöriga. Analysen kan ge vägledning till huruvida förslaget om kontaktperson är den bästa åtgärden eller om det finns andra behov av åtgärder som väger tyngre.

En annan aspekt är att det idag finns anhörigkonsulenter eller motsvarande i de flesta kommuner som erbjuder någon form av stöd till anhöriga. Det handlar oftast om samtal, vägledning och information. Det är därför inte självklart att en reglering i lag kommer att ge ett mervärde. Möjligheten finns förstås att stöd till anhöriga och tillgängligheten blir mer likvärdig över landet med ett lagstadgat krav om en kontaktperson.

Om regeringen går vidare med utredningens förslag om kontaktperson bedömer Socialstyrelsen att innebörden i ansvaret avseende ”planering” behöver förtydligas. Detta beskrivs som att hjälpa den anhörige med att identifiera och planera åtgärder. Det är dock inte helt klart vad detta innebär i praktiken och i vilken utsträckning det efterfrågas av anhöriga. Socialstyrelsens erfarenhet utifrån framtagandet av underlagen till den nationella anhörigstrategin är att många anhöriga får ta ett alldeles för stort ansvar när samordningen brister mellan vård- och omsorgsaktörer. Detta får stor påverkan på anhörigas liv och hälsa, och många efterfrågar därför hjälp med att just koordinera vård- och omsorgskontakter.

Det finns redan idag möjlighet att ansöka om biståndsbedömt stöd för egen del för anhöriga. En möjlighet som långt ifrån alla anhöriga känner till och som kommunerna aktivt skulle kunna informera anhöriga om.

Slutligen vill Socialstyrelsen lyfta en farhåga. Ett lagstadgat krav på att kommunerna ska tillhandahålla en specifik kontaktperson för anhöriga skulle kunna försvåra den ambition regeringens nationella anhörigstrategi ger uttryck för. Där lyfts vikten av att alla som arbetar inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska se och lyssna på anhöriga, göra dem delaktiga när det är möjligt och uppmärksamma anhörigas egna behov av stöd. Läggs krav på kommunerna att inrätta en särskild kontaktperson kan det finnas risk att huvudansvaret för anhöriga läggs i den rollen istället för att alla medarbetare tar sitt ansvar för anhöriga i det dagliga arbetet. Socialstyrelsen anser att olika yrkesgrupper som till exempel biståndshandläggare, socialsekreterare, hemtjänstpersonal, läkare och sjuksköterskor är de som redan idag har stor möjlighet att ge individanpassat stöd och vägledning.

Barn som anhöriga

5.11.1 Socialnämnden ska erbjuda stöd och hjälp till barn som är anhöriga

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget men har följande synpunkter.

Socialstyrelsen bedömer att även barn bör ha rätt till anhörigkontakt om lagstiftaren antar utredningens förslag om kontaktperson. Av utredningen framgår det inte tydligt om barn föreslås få denna rätt.

Om lagstiftaren antar utredningens förslag om kontaktperson bör den föreslagna 10 b § komma före 10 § för att tydliggöra kommunernas generella ansvar för barn som anhöriga. Sedan gå in på det specifika stödet anhörigkontakt.

5.11.2 Hälso- och sjukvårdslagen förtydligas

Socialstyrelsen tillstyrker i huvudsak förslaget men har några synpunkter på bestämmelsens utformning och lämnar följande kommentarer.

Socialstyrelsen konstaterar att förslaget 5.11.2 innebär att vårdgivaren vid behov ska *erbjuda* information, råd och stöd till barn enligt HSL. Socialstyrelsen är dock tveksam till formuleringen och föreslår att vårdgivarens ansvar i stället bör ligga i att *säkerställa* att barn som anhöriga *erbjuds* information, råd och stöd. Det är vårdgivaren som har det arbetsledande ansvaret och således även att fördela arbetet, samt att genom processer och rutiner se till att kraven i lagstiftningen upprätthålls. Detta innebär i förlängningen att det är hälso- och sjukvårdspersonalen som vid behov kommer att *erbjuda* information, råd och stöd till barn. Med anledning av detta har Socialstyrelsen även synpunkter på utredningens förslag i PSL om hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar, se nästa avsnitt.

Socialstyrelsen är positiv till att det i lagförslaget blir tydligt att information, råd och stöd ska ges *till* barn så att information och andra insatser i första hand riktar sig direkt till barnet. Det är dock självklart viktigt att barnets vårdnadshavare också involveras i den mån så ska ske enligt lagstiftningen, och så länge bestämmelser om tystnadsplikt och sekretess inte hindrar det. I vissa situationer kanske barnet är för litet för att själv ta emot information och andra insatser eller tackar nej. I sådana fall kanske information, råd och stöd måste ges via en anhörig/närstående. Socialstyrelsen anser att det vore bra om sådana situationer kunde belysas lite närmare i eventuella förarbeten.

När det gäller vilka anhöriga som omfattas av förslaget skriver utredningen att när det gäller föräldrar och syskon så förutsätter en tillämpning av bestämmelsen inte att barnet bor tillsammans med föräldern eller syskonet. Socialstyrelsen anser emellertid att formuleringen ”om barnets syskon, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med” kan missförstås och läsas som att förslaget enbart omfattar dem som barnet bor tillsammans med. Detsamma gäller formuleringen i bestämmelsens andra stycke om anhöriga som oväntat avlider. Socialstyrelsen har inget förslag på formulering men anser att denna fråga bör ses över i den fortsatta beredningen av förslaget.

5.11.3 Patientsäkerhetslagen ändras

Socialstyrelsen tillstyrker i huvudsak förslaget men har några synpunkter på bestämmelsens utformning och lämnar följande kommentarer. I den mån den föreslagna bestämmelsen i 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen (2010:659) överensstämmer med den föreslagna bestämmelsen i HSL, gäller Socialstyrelsens synpunkter i dessa delar även denna bestämmelse. Utöver detta är det positivt att utredningen föreslår att *spel om pengar* nu föreslås läggas till även i PSL så att grunderna för när stöd till barn som anhöriga ska ges blir samma i HSL som i PSL.

Utredningen föreslår att hälso- och sjukvårdspersonalen ska ha ansvar att särskilt *uppmärksamma* ett barns behov av information, råd och stöd i de

situationer som nämns i PSL. Socialstyrelsen anser (med hänvisning till lämnade kommentarer i avsnitt 5.11.2) att det finns en risk att den föreslagna formuleringen i PSL kan missförstås då det är hälso- och sjukvårdspersonalen som även kommer att *erbjuda* insatserna. Socialstyrelsen instämmer i att det är viktigt att hälso- och sjukvårdspersonal uppmärksammar barn som anhöriga, men anser att bestämmelsens närmare formulering bör ses över i den fortsatta beredningen.

Socialstyrelsen anser vidare att det kan vara bra med en hänvisning i PSL till bestämmelsen i HSL för att tydliggöra kopplingen mellan bestämmelserna.

5.11.7 Praktiskt stöd för tillämpning av lagstiftningen om barn som anhöriga inom hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag med tillägget att stödmaterialet rimligtvis torde omfatta implementering av både 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § PSL. Socialstyrelsen vill också framhålla att myndigheten inte kan tolka lagstiftningen åt verksamheterna i ett sådant stödmaterial men att det ändå går att på olika sätt ge verksamheterna ledning vid implementering.

5.11.10 Barn som anhöriga behöver uppmärksammas i det nationella hälsoprogrammet för barn och unga

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget men har följande synpunkter. Arbetet med att utveckla nationellt hälsoprogram när det gäller barn som anhöriga behöver huvudsakligen ske i den fortsatta utvecklingen och förvaltningen av hälsoprogrammet. Socialstyrelsen anser att det i första hand handlar om att de verksamheter som berörs av nationellt hälsoprogram ska kunna identifiera dessa barn och unga och hänvisa till relevanta insatser, till exempel inom socialtjänstens eller skolans verksamheter.

Beslut om detta yttrande har fattats av avdelningschefen Sabina Orstam. I den slutliga handläggningen har enhetschefen Christine Tell deltagit. Utredaren Lisette Wahlroth och juristen Jesper Dahl har varit föredragande.

För Socialstyrelsen

Sabina Orstam

Lisette Wahlroth